

doc. PaedDr. Jana Javorčíková, PhD.
Univerzita Matej Bela
Katedra anglistiky a amerikanistiky, Filozofická fakulta
Tajovského 40, Banská Bystrica, 97401

Posudok habilitačnej práce

Titul: *Metakognícia v procese porozumenia textu*

Autorka: Anikó Ficzeré

Názov: Metakognícia v procese porozumenia textu

Publikovaná zahraničná monografia, ďalšie vydavateľské údaje: vydavateľstvo: Praha : Verbum,

Rok vydania: 2025, **Rozsah:** 157 strán rukopisu a prílohy.

- 1. Náročnosť spracovania riešenej problematiky:** Predložená habilitačná práca sa v súlade so SERR i záujmovým okruhom budúcnosti vzdelávania v kontexte udržateľnosti, definovanom UNESCO (oblasť: vzdelávanie a kritické myslenie) zameriava na aktuálne výzvy v oblasti rozvíjania čítania s porozumením v cudzom jazyku a prináša systematickú analýzu súčasných trendov v lingvodidaktickom výskume. Autorka akcentuje skutočnosť, že zmeny v životnom štýle a fungovaní spoločnosti významne ovplyvňujú spôsoby, akými čitateľská aj odborná verejnosť pracuje s písanými textami. Tento posun kladie zvýšené nároky nielen na kognitívne procesy, ale najmä na metakognitívne stratégie čitateľov, a to už aj na strednej škole, ktorá je v centre záujmu predloženého výskumu.

Habilitačná práca identifikuje hlavné komponenty metakognície, analyzuje ich úlohu v procese porozumenia textu a zdôrazňuje ich prepojenie s afektívno-motivačnými činiteľmi ovplyvňujúcimi čitateľský výkon. Uvedené koncepty rámčuje v kontexte súčasných integratívnych a holistických modelov čítania.

Autorka reaguje na najnovší svetový výskum v zvolenej oblasti, a postupuje metódami štatistického spracovania zozbieraných dát, pričom predstavuje originálny výskum realizovaný na stratifikovanej vzorke 544 stredoškolských žiakov. Takto nastavený výskumný dizajn mám za primerane náročný v kontexte habilitačného výskumu.

- 2. Posúdenie úrovne spracovania práce:** Habilitačná práca je spracovaná na vysokej odbornej úrovni. Je štruktúrovaná do troch logických častí: V prvej, teoretickej časti autorka ponúka detailný pohľad na domáci a medzinárodný odborný diskurz k problematike čítania s porozumením. Okrem prehľadu posunov „tradičných“ čitateľov k súčasným „digitálnym“ si autorka všima aj zväčša negatívne alternácie v procesoch

čítania, napr. fragmentárnosť, povrchné spracovanie informácií a nižšiu schopnosť hlbokého čítania, či dosiahnutie stavu "flow". Ústredný dôraz však autorka kladie práve na metakognitívne procesy, ich prepojenie s vnútornou a vonkajšou motiváciou, ako aj na súvislosti medzi presvedčením o vlastnej sebaúčinnosti a výkonom v čítaní v cudzom jazyku (ďalej: CJ). Autorka zároveň akcentuje význam pojmu sebapoňatia a jeho úlohu v procese konštruovania identity čitateľa (ako „dobrého“ či „slabého“ čitateľa). Pozoruhodnou pridanou hodnotou monografie je analýza čitateľských procesov žiakov z menej podnetného prostredia, ktorá poukazuje na ich špecifické obmedzenia a potrebu cielenej podpory. Zvlášť dôležité sú úvahy o metakognitívnom plánovaní a monitorovaní výkonu ako kľúčových faktoroch úspešného čítania s porozumením, čo je mimoriadne aktuálne práve pri žiakoch z nepodnetného prostredia.

Druhá, empirická časť monografie predstavuje originálny výskum realizovaný na stratifikovanej vzorke 544 stredoškolských žiakov. Výskumný dizajn bol zameraný na zisťovanie súvislostí medzi metakognitívnymi premennými a porozumením anglických a nemeckých textov. Autorka postavila štyri výskumné otázky a tri hypotézy, ktoré následne overila pomocou reliabilných testov čitateľských zručností a osobnostných dotazníkov sledujúcich sebapoňatie respondentov a na základe deskriptívnej štatistickej analýzy (ANOVA a i.). Výsledky ukázali, že žiaci s pozitívnym sebapoňatím dosahovali signifikantne lepší výkon v angličtine, pričom obdobná súvislosť v prípade nemčiny nebola potvrdená (tu by ma viac zaujímali aplikačné a pedagogické súvislosti tohto zistenia). Výskum identifikoval aj skupinu žiakov, ktorí svoj čitateľský výkon nedokázali adekvátne zhodnotiť, čo korešponduje s výsledkami starších prieskumov (Javorčíková – Vajdičková, 2017). Autorka však potvrdila aj viacero „anomálií“ – nízku koreláciu medzi vlastným čitateľským výkonom a sebahodnotením, prehnane pozitívne sebahodnotenie bez adekvátneho výkonu a pod.

Tretia, aplikačná časť monografie má vysoko praktický charakter a predstavuje ucelený súbor v praxi overených aktivít zameraných na rozvoj metakognitívnych procesov počas výučby CJ. Aktivity sú systematicky usporiadané do štyroch kategórií (rozohrievacie aktivity, aktivity zamerané na metakognitívne plánovanie, monitorovanie a reguláciu a aktivity stimulujúce sebareflexiu). Zaujímavou súčasťou je aj inovatívne spracovanie cvičení na zvedomovanie metakognitívnych procesov, čitateľských stratégií a kompetencií, napr. aktivity typu *Čo robí môj mozog?* alebo *Ako sa pripravím na čítanie?*.

Autorka výskumom pokryla výskumný priestor, resp. tzv. „research gap“ vo výskume čítania žiakov SŠ v dvoch cudzích jazykoch, pričom výsledky vzájomne komparuje, koreluje a interpretuje, navrhuje aj metódy zlepšovania výkonov. Takto spracovaný výskum považujem za adekvátny úrovni habilitačného výskumu.

- 3. Prínos a úroveň výsledkov práce:** Celkovo možno konštatovať, že predložená monografia predstavuje významný prínos k výskumu čítania s porozumením v cudzom jazyku a rozvoja metakognitívnych procesov, vedúcich k sebaregulačnému učeniu sa, podpore motivačno-afektívnych faktorov a k individualizovanému prístupu k sub- a nadštandardným čitateľom, zvlášť potrebné v dnešnej informačne saturovanej dobe.

Čitatelia (resp. žiaci) sa totiž stretávajú s enormným množstvom rôznorodých textov, zväčša internetovej proveniencie, čo kladie zároveň väčšie nároky na vyššie kognitívne a metakognitívne procesy, predovšetkým na kritické čítanie a hodnotenie kvality, obsahu, ako i relevancie zvoleného textu vo vzťahu k cieľu čítania.

Posúdenie formálnej stránky práce: Nakoľko predložená habilitačná práca vykazuje známky vysokej odbornosti a metodologickej prepracovanosti vrátane netextových, tabuľkových a grafických spracovaní výskumu, k formálnej stránke nemám výhrady, s malou výnimkou, resp. odporúčaním v slovenskom texte skloňovať zahraničné priezviská (Mosenthal – Mosenthala; Godfus – Godfusa). Prácu odporúčam v kondenzovanej forme publikovať v zahraničných periodikách. Práca je originálna, (TURNITIN 7,06 %, akceptovateľná zhoda).

Návrh na udelenie vedecko-pedagogického titulu „docent-docentka“: Habilitačná práca vyniká prepojením teoretických poznatkov s empirickými zisteniami a ponúka cenný vklad do akademického diskurzu o inovačných stratégiách pri kultivovaní čitateľských zručností. Zároveň jednoznačne zaplňuje medzeru v slovenskom i medzinárodnom odbornom diskurze a predstavuje hodnotný príspevok na pomedzí lingvistiky a psychológie. Preto autorke Mgr. Anikó Ficzer, PhD.

odporúčam

po úspešnej obhajobe udeliť vedecko-pedagogický titul „docentka“ v odbore habilitačného a inauguračného konania Cudzie jazyky a kultúry.

Otázky:

1. Z hľadiska možného budúceho výskumu by ma zaujímalo, ako autorka vníma vedomie čitateľov o jednotlivých fázach čítania, nakoľko Alderson (Assessing Reading, 2005, p. 10) a i. tvrdí, že o ich individuálnej existencii nemáme empirický dôkaz, hoci osobne sa domnievam, že pri čítaní v CJ je vedomie o jednotlivých fázach, resp. makro- a mikroprocesoch čítania mimoriadne dôležité práve pre zvedomené čítanie s porozumením. Tiež by ma zaujímal autorkin názor na metafory čítania, zvlášť na metaforu Hollis Scarborough: „reading rope“.

2. januára 2026, Banská Bystrica

**doc. PaedDr. J. Javorčíková,
PhD.**